

Diferència i llibertat

El teòric del totalitarisme nazi Carl Schmitt definia la política com la lluita de l'amic i de l'enemic. L'altre, el diferent, només podia ser enemic. Entre els propis calia que regnés la uniformitat, la unanimitat i la homogeneïtat que consagraven les concentracions de masses organitzades pel nazisme. Una de les característiques de les societats humanes és la por a la diferència. I, tanmateix, el progrés de la humanitat és el procés d'acceptació de les diferències. De la societat tribal a l'estat-nació hi ha un gran salt en el camí de l'acceptació de l'altre. I el proper gran canvi està davant dels nostres ulls: el pas de l'estat-nació com a marc d'articulació política a un procés d'universalització en el qual la ciutat, lloc propi de la diferència, està destinada a jugar un paper important. Que pel camí reapareguin cíclicament els discursos ètnics, els predicaments racistes, les fantasies retrògrades d'una Europa blanca i tancada, no trenca l'evolució general de la història. El poder polític busca la homogeneïtat perquè és més fàcil de governar, perquè és la diferència la que afavoreix el procés de selecció adaptativa en el qual la cultura ha demostrat molta més eficàcia que la natura.

De fet, la possibilitat de l'acceptació de la diferència va molt lligada al naixement del pensament i de la filosofia. És en les ciutats gregues on el *logos* s'introdueix com a bisturí que trenca l'harmonia insensible del món mític, on comença a ser pensable la diferència. Des d'aleshores, ampliar les vies per les quals introduir la diferència a l'interior de la monotonia uniformadora de les religions, les ideologies i els ordres socials orgànics, ha estat la lluita per la llibertat. Igualtat en els drets i radicalitat en les diferències: aquest és el somni de la societat lliure en contrast amb la societat totalitària o feixista, que predica la negació (en el primer cas) o la desigualtat dels drets (en el segon) i fa del *diferent* un exclòs, un enemic.

La metàfora del piano que Wagensberg utilitza en l'exposició ha dit tot. La societat tancada que alguns somien és tan absurda com un piano en què totes les tecles tinguessin la mateixa nota. La música només sorgeix d'allà on hi ha diversitat. Malgrat tot, segueix sent difícil que els polítics ho entenguin (l'ideal dels partits és, cada cop més, els pianos d'una sola nota), que les doctrines ho acceptin –perquè les religions i les ideologies no escapen a la lògica del fidel i de l'infidel– i que sectors socials atemorits pels canvis del món no es deixin arrossegar per la paranoia que no sap veure en l'altre més que un enemic.

La ciutat va néixer, de la mà del *logos*, com un lloc de diferenciació i autonomia, com un espai que escapa a les rígides lleis de l'ordre rural, sempre atrapat entre allò natural i allò sagrat. Des de Sodoma i Gomorra el poder (Déu al capdavant) ha tractat de destruir les ciutats cíclicament. Destruint la ciutat el que es pretén es destruir la llibertat i la memòria. Els dos factors de la diferència com a fonament de la comunitat, que és exactament el contrari d'allò que volen els que pretenen fundar la comunitat sobre la homogeneïtat i fer del diferent l'enemic.